

OM TEMANUMMERET *MIGRATIONS-
ERFARING OG MIGRATIONSLITTERATUR
I NORDISK KONTEKST*

Migration er et af de fænomener, som hører til blandt de mest almindelige og som kan opfattes som definerende kendetegn for nutiden. Migrationserfaringen kan betyde forskellige ting: den kan forstås bl.a. som transcendens, som transgression, som det ikke kun at have monokulturelle og egne nationale erfaringer (derunder det ikke at have et homogent sprog, som svarer til de grænseoverskridende erfaringer), som en migrants konkrete skæbnefortælling eller som ”forandring, bevægelse og proces”, der rækker ud over det spatiale, og også vedrører temporale og mentale processer (S. Frank, Hvad er migrationslitteratur?, *Kritik* 203, 1-9 (2012), s. 5).

Inden for den moderne migrationsforskning træder specielt to nøglebegreber frem, som både peger på mulige forskningsmål og er med til at forme forskernes diskurs. Det første er fremmedhed. Migration er nemlig forbundet med erfaringen af at føle sig fremmed og med et forsøg på at fortolke oplevelsen på både det æstetiske og etiske niveau. Dette perspektiv beriger vores erkendelsesmæssige formåen, fordi det gør det muligt at se på det egne med nogen andres øjne for dermed at afdække en hidtil ukendt virkelighed. Det andet nøglebegreb er postkolonialisme forstået gennem Homi K. Bhabhas produktive og indflydelsesrige kategorier: det tredje rum (*third space*), *mimicry* og hybriditet. De fører til en revideret kulturforståelse, hvor kulturen bliver til et dynamisk fænomen, som hviler på forskellenes samspil i transgressionens og transformationens åbne rum. De præsenterede begreber bliver taget i brug i bidragene fra det foreliggende temanummer af *Folia Scandinavica Posnaniensia*.

Til dette temanummer har vi efterspurgt analyser af litterære udtryk for migrationserfaringen i nordisk kontekst. Der var primært fokus på områder som: litterære værker skrevet af indvandrere i Norden, litterære værker skrevet af nordiske forfattere bosat i udlandet, værker, som ”centrifugalisere[r] de

personlige, kulturelle og nationale identiteter” samt ”kontrastere[r] de monokulturelle billeder af nationen og dets befolkning med kosmopolitiske, mudrede billeder” (Frank, *ibidem*, s. 6) – dvs. også værker, som er skrevet af nordiske ikke-migrant forfattere, den fremmede/det fremmede i en interkulturel kontekst, sprog og migration samt migranternes sprog.

Bidragyderne har taget fat i romaner skrevet i det 20. århundrede af forfatterne, som var/er bosat i Norden og hvis etniske, sproglige, kulturelle og mentale identiteter satte/sætter dem i en *in-between* situation. Romanerne italesætter den form for forvirring og hjemløshed, som ofte følger med migrationen. **Madelen Marie Brovold** (Universitetet i Oslo) benytter sig af postkoloniale teorier (bl.a. H. K. Bhabhas begreber om *mimicry* og hybriditet) for at analysere den jødisk-norske Eva Scheers roman *Vi bygger i sand* (1948) og for at afdække dens migrationslitterære træk, samt læser den med henblik på hovedpersonernes migrationserfaring. I **Piotr de Bończa Bukowskis** (Jagiellonerne-Universitetet i Kraków) analyse af den jødisk-polsk-danske Bronisław Świdorskis roman *Słowa obcego* [Den fremmedes ord, 1998] bliver fremmedheden sat i fokus for læsningen af forfatterens flerdimensionale studium af en indvandrers psyke. Med udgangspunkt i Julia Kristevas værk *Etrangers à nous-mêmes* får analysen til formål at fastlægge forholdet mellem sproget (diskursen) og fremmedheden. **Agata Lubowicka** (Universitetet i Gdańsk) tager udgangspunkt i ideerne omkring postnationale romaner (i Elisabeth Oxfelds udlægning) og migrationslitteratur (med henvisning til Søren Frank) for sin *close reading* af romanen *Homo sapienne* (2014) skrevet af grønlandske Niviaq Korneliusen. Gennem fire overordnede kategorier (det hybride, det (post)koloniale, det nationale og det globale) søger hun at besvare spørgsmålet om, hvordan de dominerende narrativer om grønlandskhed bliver bekræftet, udfordret eller forkastet i romanen samt hvordan romanens sprog, struktur og narrative strategier bidrager til en ny forståelse af migrations- og postnational litteratur. **Hanna Rinderle** (Albert-Ludwigs-Universität Freiburg im Breisgau) analyserer Lennart Hagerfors' selvbiografiske roman *Längta hem. Om ett missionärsbarn i Kongo* (2003) og diskuterer *otherness* i migrationens kontekst. Hun underbygger sin påstand om to former for *otherness*, som kommer til udtryk i romanen: på det individuelle niveau og på det kulturelle og nationale niveau. I forhold til det sidste bliver Sverige positioneret mellem den kongolesiske og franske kultur som en humanitær og moralsk supermagt og dermed underbygger den svenske selvforståelse som en ”uskyldig” nation, der ikke har deltaget i den europæiske kolonialhistorie. **Clemens Rätzel** (Humboldt-Universität zu Berlin) retter sin opmærksomhed mod Henri Nathansens bildungsroman *Af Hugo Davids Liv* (1917), som ud fra sin jødiske protagonisters perspektiv viser den sociale assimilation samt den jødiske minoritets forhold til den danske majoritet. Forfatteren til bidraget beskriver det rum, som romanens hovedperson færdes i, ved brug af H. K. Bhabhas begreber: *third space*

og hybriditet. Denne tilgang muliggør en ny forståelse i Nathansens fortællings erkendelsesmæssige produktivitet og perspektivrigdom. **Maria Sibińska** (Universitetet i Gdańsk) sætter Ailo Gaups *Trommereiseren* (1988) og Helene Uris *Rydde ut* (2013) i rammerne af Elisabeth Oxfeldts teoretiske overvejelser om litteraturens postnationale dimensioner samt H. K. Bhabhas *third space*-koncept. Hendes læsning af romanerne, som er eksempler på samiske stemmer i norsk litteratur, afdækker muligheden for at udlægge dem som et udtryk for håbet om at overskride den sociale virkelighed og genetablere den tabte sammenhæng mellem den personlige og nationale historie. **Radka Slouková** (Karlsuniversitet Prag) analyserer eksplicite henvisninger til musik, som bruges strategisk i den dansk-bosniske Alen Mešković' romaner *Ukulele-jam* (2011) og *Enmandstelt* (2016). Henvisningerne til ikke danske sange (overvejende jugoslaviske og engelske) er ved siden af romanernes tema (hvor forfatterens egen migrationserfaring bearbejdes) med til at skabe romanernes migrationsrelaterede dimension. **Karin Wolgast** (Folkeuniversitetet i København) giver sin udlægning af den polsk-jødisk-danske Janina Katz' autofiktive roman *Putska* (1997) ved at fokusere på analytiske kategorier som: migration, selvbiografi, jødedom og Polens sociale og kulturelle historie. Forfatteren til bidraget viser Danmarks særlige rolle som den eksilerede Putskas nye hjemland, som bliver "det geografiske udgangspunkt for erindringen og dens forudsætning".

De præsenterede *case studies* bidrager til en bredere og mere nuanceret forståelse af migrationen som det flerdimensionale fænomen, der kommer til udtryk i litteraturen skrevet i den mere og mere globaliserede verden. De viser, hvordan den nationale (her: skandinaviske) litteratur bliver udfordret af forfattere, der (fysisk) passerer og (formmæssigt) overskrider nationale samt kulturelle grænser og skaber deres eget æstetiske rum. Det er derfor vores håb, at dette temanummer af *Folia Scandinavica Posnaniensia* vil finde sine læsere både i de nordiske lande og blandt skandinavister uden for Nordens grænser.

Temanummerets redaktører
Piotr de Bończa Bukowski,
Afdeling for Svensk Filologi, Jagiellonerne-Universitetet i Kraków
Sylwia Izabela Schab,
Institut for Skandinaviske Studier, Adam Mickiewicz Universitetet i Poznań